

DISKUSIA KU KOMPONENTU 9 PLÁNU OBNOVY FINANCOVANIE VÝSKUMU, VÝVOJA A INOVÁCIÍ

Miesto: Slovenská akadémia vied, Klemensova ulica, zasadačka

Termín diskusie: 12.11.2021

Organizátor: Slovenská spoločnosť pre politické vedy pri SAV

Účastníci: Prof. Tomáš Trnovec (na dôchodku) a doc. Lucia Spálová (UKF v Nitre), doc. J. Ušiak, UMB, online. **Moderátor:** Dr. Andrej Školka a dr. Juraj Marušiak za organizátora -

Zhrnutie a odporúčania: Debata priniesla mnohé známe aj menej diskutované témy, ktoré by si zaslúžili ďalšiu diskusiu, aj so zahraničnými partnermi. Hoci Plán obnovy ako taký bol ocenený, zazneli obavy, či je zmysluplne nastavený z hľadiska vyhodnocovania jeho dopadov, čo malo byť kľúčové kritérium. Niektoré aktivity, napríklad investície do nového IT systému pre hodnotenie projektov, sa zdajú byť zbytočné. Národné stratégie by mali ponúkať aj „carte blanche“. Princíp „dôraz na hodnotenie excelentnosti, dopadu a predpokladov úspešnej realizácie“ môže byť v rozpore s alokáciou celkového rozpočtu „podľa pravidla obsluha v poradí príchodu „first come, first served“. Vziať si príklad z hodnotenia projektových zámerov napríklad z Poľska. Zaviesť otvorenosť a férovosť do vedy.

Základné myšlienky z debaty:

Prof. Tomáš Trnovec: Keďže v pláne obnovy sa konštatuje, že chýba akákoľvek analytická zložka, ktorá by vyhodnocovala efektívnosť, jednoduchosť alebo transparentnosť investovaných verejných zdrojov a nastavenia podporných nástrojov, preto prof. Trnovec urobil scientometrické hodnotenie stavu slovenskej vedy, konkrétne lekárskeho vied. Podkladom bola databáza PubMed a spravil porovnanie viacerých európskych krajín, Slovensko je v hodnotení na spodných priečkach. Odporúča smerovať finančné prostriedky do tematických oblastí, kde je predpoklad k zlepšeniu postavenia Slovenska v scientometrických databázach, vedcom s vysokým Hirschovým indexom. Kritika zloženia vedeckých rád na vysokých školách. Stieranie rozdielu medzi základným a aplikovaným výskumom. Doporučenie na všetkých úrovniach manažmentu vedy používať angličtinu. Obstarávací proces sprevádzajúci riešenie projektu zjednodušiť a zbaviť administratívneho balastu.

Dr. Školka: Návrh porovnať prezentované s plánom obnovy (PO).

Doc. Lucia Spálová: Pozitívne hodnotí, že vôbec vznikol nejaký dokument, preto je kritika prirodzená. Považuje ho za jednostranný. Chýba definovať, kde sa potrebujeme ako Slovensko angažovať. Doraz kladený na výnosné oblasti vedy, mali by sa vyčleniť aj spoločensky zodpovedné oblasti (lokálny charakter). Zo slov p. profesora – obava z prehlbovania rozdielov medzi málo a veľa citovanými – nesmie to byť jediné kritérium.

Dr. Školka: Spoločenské vedy sú v tomto PO málo reflektované aj lokálne štúdie.

Dr. Marušiak: Úloha spoločenských vied je aj pre komunikáciu s lokálnou aj medzinárodnou verejnosťou, výsledky nemôžu byť odtrhnuté od domáceho diskurzu, vyhnúť sa opačnému extrém –, aj práce v slov jazyku môžu byť hodnotné.

Prof. Trnovec: Interdisciplinárny aspekt zo scientometrie je známy. Nikto sa nepokúša sociálne alebo filozofické disciplíny ukrátiť.

Dr. Marušiak: Jasné, že AJ je kľúčový, ale v európskom kontexte aj francúzština, taliančina, nemčina, ruština menej. Ďalší problém je mechanický prístup k citáciám, keď napr. v prípade spoločenských a humanitných vedách citácie spravidla prichádzajú v dlhšom časovom odstupe od publikovania knihy alebo článku. Nepochybne anglický jazyk je kľúčový, ale aj v prírodných vedách máme do činenia napr. s absenciou terminológie v slovenskom jazyku. Tak napr. populárne texty zo zoológie, ktoré majú túto disciplínu a jej poznatky priblížiť laickej verejnosti a napr. mladým ľuďom, potenciálnym záujemcom o štúdium, majú s absenciou vhodnej terminológie veľký problém. Vedcovi na fakulte alebo v SAV stačí názov v latinčine, ale laický čitateľ potrebuje terminológiu v jemu blízkom jazyku.

Prof. Trnovec: Výzvy Horizont - naše šance sú pomerne malé. Pri vypísaní výzvy, hneď reagujú špičkové vedecké inštitúcie, stať sa súčasťou konzorcia – malé šance – presvedčiť o svojej užitočnosti a nenahraditeľnosti. Najdôležitejšie – najlepšia podpora medzinárodnej účasti – mať špičkový národný výskum, ktorý prenikne.

Dr. Školka: Neveľmi sa cení intelektuálna aktivita, či sme dostatočne žičliví, málo sa pozývajú zahraniční lektori. Aká je motivácia univerzít aby zamestnávali tých najlepších? V projekte je zámer podporiť tých najlepších. Jedna z hlavných úloh PO je vytvoriť nejaký centrálny portál, ktorý by umožnil centrálnu hodnotiť, porovnávať projekty. Či to nie je extrém – stačí aj excelovská tabuľka...

Doc. Spálová: Narážame na problém autorských práv autorov projektov a ochranu hodnotiteľov. Ochrana know-how – ak sú podporené, mali by byť zverejnené. Problém, ak nezíska žiadateľ požadovanú sumu, nedajú sa urobiť zmeny. Bolo by dobré, aby žiadateľ dostal aj odborný posudok hodnotiteľov. Ak by sa zverejnili, môžu slúžiť ako know-how dobrej praxe. Odporúča zaviesť medzistupeň hodnotenia – keď hodnotitelia vidia potenciál, a sú tam nejaké pripomienky prekonzultovať a urobiť druhé kolo.

Prof. Trnovec: U nás pri hodnotení je snahou mnohých hodnotiteľov dokázať podávateľom, že niečo zle pochopili, alebo urobili zle, v USA hodnotitelia pozitívne sa snažia skôr poradiť, čo treba doplniť. Najdôležitejšie je publikovať – po review.

Dr. Školka: V PO je myšlienka, že dobré projekty, keď neprejdú, podporia a že sa budú zverejňovať posudky – anonymne,

Doc. Spálová: Treba vychovávať a vytvárať štruktúry a poskytnúť prostriedky na vypracovanie projektu. Spomenutý príklad z vlastnej skúsenosti, keď vypracovaný projekt nemohol byť hodnotený, lebo v danej oblasti neboli hodnotitelia.

Dr. Školka: Výzva poskytuje granty na vypracovanie projektu.

Dr. Marušiak: Hodnotitelia majú subjektívne predstavy a kritéria, venovať tomu pozornosť. Kritériá môžu byť nastavené dobre, ale ich interpretácia hodnotiteľmi je neraz veľmi subjektívna.

Prof. Trnovec: Zloženie grémií a komisii musí byť striktne odborné - v praxi sú pokusy cez niekoho to vybaviť.

Doc. Spálová: Zamestnanci Slovenskej akadémie vied môže pracovať aj na plný úväzok na VŠ, naopak nie.

Doc. Spálová: prihovara sa za väčšiu symbiózu pedagógov a vedeckých pracovníkov

Doc. Spálová: Demotivujúce platové podmienky.

Prof. Trnovec: Viac úväzkov mať je nereálne.

Dr. Ušiak: Publikovanie v SJ – práve pre vývoj terminológie je to dôležité.
Internacionalizácia – ako je vnímaná – smerom navonok? Alebo dovnútra? Zahraniční študenti. Žiadna podpora domácich časopisov. Ani študentov, aby sa angažovali v zahraničí.

Dr. Marušiak: Internacionalizácia - sledovať ako tie procesy prebiehajú v zahraničí.

Prof. Trnovec: Internacionalizácia v USA - malé granty veľmi pomohli. Fullbrightovo stipendium fungoval, Nemci majú svojho Humboldta, UK - Madam Currie.

Dr. Škol kay: Call of Action aj u nás to je - možnosti sú. V PO stratégia na 8 rokov je málo.

Dr. Marušiak: Závisí kto je pri vláde. Môže sa udiat' to čo v Maďarsku, že sa zrazu prestali podporovať gender štúdie. Vyjadrenia pod článkami v denníkoch, na internete – vyjadrenia napríklad, že politológia je nepotrebná, môže to mať katastrofické dopady. Príklad Maďarska, kde vznikli paralelné inštitúcie pri univerzitách s dosadenými lojálnymi výskumníkmi a skončilo to rozpustením akadémie vied.

Dr. Škol kay: Dôkazné hodnotenie excelentnosti, dopadu a predpoklad úspešnej realizácie.

Prof. Trnovec: Bol by za dôsledne uplatňovanie tohto princípu.

Dr. Škol kay: Celkový rozpočet by mal byť alokovaný podľa pravidla podľa príchodu (poradia), čo môže byť problém.

Prof. Trnovec: To sa nerobí vo vede nikde. Zopakoval skúsenosti u USA – snaha pomôcť, pozdvihnúť projekt, dobroprajnosť.

Dr. Škol kay: V PO : Finančná podpora dosiahne 45 miliónov v rámci výziev financovaných z PO. Inak treba formulovať. Zaznelo veľa zaujímavých myšlienok.

Doc. Ušiak: K hodnoteniu projektov – vidí zásadné nedostatky. V Poľsku úplne jasné kritériá ako hodnotiť, čo u nás nie je.

Prof. Trnovec: Rozdelenie financií - prírodné a technické vedy pohlta ťažké milióny. Spoločenské a teoretické vedy sú menej finančne náročné.

Dr. Marušiak: V jednotlivých vedných disciplínach sú z hľadiska financovania veľké rozdiely, aj v rámci tak príbuzných disciplín ako história a napr. archeológia.

Doc. Spálová: Zvýšiť otvorenosť vedy vo viacerých smeroch, participácia, solidarita, jasne definovať kritériá, rôznorodosť prístupov aby nevypadli z toho niektoré dôležité oblasti.

Prof. Trnovec: Otvorená veda – veľa pracuje s literatúrou, prístupy k databázam, ak je to za poplatok, napíše priateľom zo zahraničných univerzít, ktoré mu to sprístupnia.

Dr. Školkay: Takéto debaty majú zmysel.

Prof. Trnovec: P. Paulis – štátny tajomník, uznanie ako vedcovi – skúsiť ho osloviť.

Doc. Spálová: P. Paulis – má aj jej podporu v snahe presadiť tie tvrdšie kritériá, jednoznačnosť, transparentnosť. Lebo budeme medzi rozvojovými krajinami ako povedal p. profesor.

Dr. Marušiak: Opisuje veľmi zlú situáciu v štúdiu jazykov a kultúry susedných krajín.

Doc. Ušiak: Budú absentovať prekladatelia. Chýbala širšia diskusia k PO, aby bol potom aj všeobecne akceptovaný, potrebný širší konsenzus. Nezabúdať na spoločenské vedy.

Dr. Školkay: Poďakovanie účastníkom.

Z diskusie je k dispozícii aj zvukový záznam.